

Manifest voor coöperatieve warmte

Geachte raadsleden en gemeente,

Inleiding

Eind 2021 moet iedere gemeente de Transitievisie Warmte (TVW) afgerond hebben. In deze TVW legt iedere gemeente vast hoe wijken en buurten naar aardgasloos wonen over zullen gaan. De overgang naar wonen zonder aardgas is ingrijpend, en speelt zich af achter de voordeur. Om deze transitie succesvol te laten verlopen is het van groot belang aan te sluiten bij wat leeft bij de mensen in de wijk. Lokale energiecoöperaties en collectieven van actieve burgers – verzameld in Energie Samen Buurtwarmte - kunnen daarbij ondersteunen, juist omdat zij dicht bij de mensen in de wijk staan.

In dit manifest laten we u de waarde van coöperatieve warmte zien, leggen we uit welke uitgangspunten in beleid daarbij kunnen helpen, en bieden wij voorbeelden van gemeenten die in onze ogen een goede richting opslaan. We roepen u op deze goede voorbeelden te volgen en de inzichten uit het land te vertalen naar uw eigen gemeentelijke Transitievisie Warmte.

I De waarde van coöperatieve warmte

Actieve participatie geeft betere inhoudelijke plannen en oplossingen

- Bewoners kennen hun buurt. Zij zien de mogelijkheden voor de creatie van meerdere waarden tegelijkertijd en zien daardoor sneller koppelkansen. Van vergroenen tot onderhoud en lokale werkgelegenheid.
- Bewoners kennen hun eigen woning en hun eigen buurt het beste: bijvoorbeeld dat isoleren tot label c voldoende is, of waar buffervaten geplaatst kunnen worden.
- Bewoners kennen hun energiebehoeftes en -gebruik het beste. Ze kunnen helpen om het hele energiesysteem in de wijk op orde en in balans te krijgen.
- Bewoners gaan niet weg en hebben een langetermijnvisie. Ze willen dat het goed komt. Het gaat over hún huizen en hún leefomgeving.

Initiatieven verhogen draagvlak en verminderen risico's

- Initiatieven mobiliseren positieve energie in een buurt. Mensen steken elkaar aan en enthousiasmeren elkaar. Dankzij actieve bewoners groeit het netwerk van betrokken en geïnformeerde bewoners.
- Bewonersbetrokkenheid vermindert het volloopriscio. Bij collectieve voorzieningen als een warmtenet bestaat het risico dat niet genoeg bewoners meedoen om het rendabel te krijgen. De coöperatieve werkwijze waarbij bewoners zelf (mede) hun plan maken, haalt dat risico weg.

Initiatieven zijn een aanvulling op democratie en politieke structuur

- Initiatieven en coöperaties organiseren het bewonersbelang en het omgevingsbelang. Ze doen dat met transparante en open processen waar alle bewoners aan mee kunnen doen, door goede gesprekken te voeren, en samen beslissingen te nemen.
- Coöperaties en initiatieven hebben realisatiekracht. Het zijn de mensen die wijkbedrijven starten die behoeften van mensen *en* publieke waarden realiseren. Het zijn doeners die niet enkel over publieke waarden praten, maar ze ook realiseren. Het valt in de warmtetransitie nog niet mee om projecten te realiseren; waar bewoners zelf het initiatief nemen, gaat dat beter.

II Uitgangspunten in beleid om coöperatieve warmte te ondersteunen

Initiatief en zeggenschap

Wij willen dat bewoners (en lokale bedrijven en instellingen) in hun eigen dorpen, wijken en buurten zeggenschap kunnen krijgen: zeggenschap over het proces naar de aardgasvrije oplossing, maar ook zeggenschap over de bronnen en technieken van de verduurzaming van hun huizen en gebouwen. Zij betalen immers de energierekening.

We zien dan ook dat in het hele land bewoners het initiatief nemen om zelf een plan te maken of een project te ontwikkelen. Dit vraagt serieuze afspraken. Als bewoners beginnen met een plan, willen ze dat ook kunnen uitvoeren. Dat vraagt borging, maar ook afspraken over verantwoordelijkheid.

Wat kunt u opnemen in de Transitievisie Warmte?

- Geef een wijk met een lokaal initiatief prioriteit.
- Ondersteun initiatieven met kennis, kunde en netwerken van de gemeente én met financiële middelen om hun eigen proces te organiseren.
- Geef een bewonersinitiatief het eerste recht om een plan te ontwikkelen. En bij een positieve uitkomst: geef hen de mogelijkheid het plan zelf te realiseren als zij dat willen.
- Ontwikkel - samen met initiatieven - een kader voor de ondersteuning én de afspraken om verantwoordelijkheid te nemen.

Lokaal eigendom via een warmteschap

Als de wijk of buurt het wenst, kan de zeggenschap zelfs uitmonden in een gedeeld of geheel eigendom van bronnen, netten en levering voor duurzame warmte. Deze vorm van lokaal eigendom noemen we **warmteschap**. Een warmteschap is een democratisch wijkbedrijf voor warmte gebaseerd op de Europese Directives voor energiegemeenschappen. Deze geeft burgers het recht hun eigen energievoorzieningen te ontwikkelen en in eigendom te nemen. Het warmteschap onderneemt wel, maar niet voor commerciële winst. Het is democratisch georganiseerd en werkt voor de waarde van het gebied en maatschappelijke impact. Het warmteschap is een derde model in de warmteketen, naast het private en publieke warmtebedrijf. Het kan een totaal warmtesysteem in eigendom nemen, maar ook onderdelen als de bron en/of de levering.

Wat kunt u opnemen in de Transitievisie Warmte?

- Neem het warmteschap op als derde model in de warmteketen.
- Vorm een gemeentelijk of regionaal ontwikkelfonds voor warmte of voeg warmte toe aan een bestaand ontwikkelfonds.

Participatie en rol gemeente

Participatie in de wijk aanpak voor duurzame warmte is van groot belang, daar is iedereen het over eens. De wijze waarop verschilt. De participatieladder onderscheidt van laag naar hoog de volgende treden in participatie: informeren, raadplegen, adviseren, coproduceren en zelf laten organiseren. Wij pleiten voor de mogelijkheid van de hoogste trede: laat de wijk zelf zijn eigen duurzame warmte organiseren. Bij deze trede nemen bewoners zelf het initiatief/ De gemeente haakt aan en faciliteert het bewonersinitiatief (omgekeerde participatie, de responsieve overheid) en houdt vanuit de regierol uiteraard de vinger aan de pols.

Wat kunt u opnemen in de Transitievisie Warmte?

- Laat wijkbewoners zelf bepalen op welke trede van de participatieladder willen staan. Geef ze zo veel mogelijk zeggenschap. Dit kan per fase in een plan en project verschillen.
- Sta toe dat de gemeente in verschillende wijken of buurten een andere rol aan kan nemen.

III Goede voorbeelden van andere gemeenten om coöperatieve warmte te ondersteunen

Wijkbreed overgaan naar duurzame warmte staat nog in de kinderschoenen. Desalniettemin zien we al prachtige voorbeelden van groepen mensen die de regie nemen in hun gezamenlijke verduurzaming en warmte-alternatieven. We noemen hier het project van warmtecoöperatie [Ketelhuis Wilhelmina Gasthuis](#) terrein, [WoW](#) in Wageningen en [Spaargas](#) van energiecoöperatie DE Ramplaan. Deze initiatieven laten zien: het kan!

Gemeenten waarderen steeds meer de coöperatieve werkwijze voor warmte. Ter inspiratie geven wij hieronder voorbeelden van drie gemeenten waar raadsleden, via aangenomen moties, de positie van initiatieven en coöperatieve warmte in het gemeentelijke beleid wisten te versterken.

1. Hilversum. De raad roept het college op:

“Te streven naar minstens 50% lokaal eigenaarschap bij nieuwe projecten voor duurzame energieopwekking en voor collectieve warmtebronnen en zoveel mogelijk aansluiting probeert te vinden bij Hilversumse duurzaamheidsinitiatieven.”

2. Zwolle. In twee breed aangenomen moties roept de raad het college op:

“Haar intentie uit te spreken over de rol van coöperaties en bewonersinitiatieven en als uitgangspunt te nemen dat huidige en toekomstige bewonersinitiatieven en bewonerscoöperaties gestimuleerd en

ondersteund worden en een belangrijke plek krijgen in de uitwerking van de Warmtetransitieviesie in wijkuitvoeringsplannen.”

“De huidige lokale initiatieven te betrekken bij het vaststellen van een kader voor kansrijke initiatieven van inwoners en partijen zoals (van) woningcorporaties of energiecoöperaties.”

“Om in het vervolgonderzoek naar de organisatie van de warmteketen met Zwolse energie-initiatieven te verkennen op welke wijze en in welke vorm zij een rol kunnen spelen in een eventueel warmtebedrijf.”

3. Den Haag. De raad roept het college op:

“Te onderzoeken op welke manier het streven naar 50% lokaal eigendom - of meer - kan worden bevorderd en verwerkt in de wijkenergieplannen en het stedelijk energieplan met betrekking tot de ontwikkeling van hernieuwbare elektriciteit en warmte en de raad hierover te informeren.”

Tot slot

Wij wensen u veel succes en plezier in de transitie naar duurzame warmte. Omdat warmte zowel in de leefomgeving, het thuisgevoel en privé-eigendom van mensen zit, biedt deze transitie een kans om relaties te voeden, buurten te verbeteren en de lokale economie te versterken. De samenwerking met lokale initiatieven en energiecoöperaties zal u daarbij helpen.

Mocht u meer voorbeelden kennen van de waardering van coöperatieve warmte in transitieviesies of moties en amendementen die coöperatieve warmte in deze transitieviesies een plek geven, horen wij dat graag.

Versie maart 2021

[Energie Samen | Buurtwarmte](#) de landelijke koepel en belangenvereniging van collectieve energie-initiatieven.

buurtwarmte@energiesamen.nu